

ARCHEOLOGICKÉ DOKLADY OSÍDLENÍ KATASTRU OSTROŽSKÉ LHOTY

Dana Menoušková – Miroslav Vaškových, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti

Předkládaná stať mapuje osídlení katastru Ostrožské Lhoty, a to především na základě sběrů archeologických artefaktů, které získali Jaromír a Miroslav Páčovi

Úvod

Mezi jednu z nespočetných tváří dnešní „muzejní archeologie“ patří bezesporu i spolupráce s neprofesionálními (jinak a ne zcela přesně též amatérskými) zájemci o tento obor. Právě na základě nadstandardních vztahů s několika z nich¹ mohl vzniknout příspěvek, který se pokouší shrnout čtyři desetiletí jejich aktivního mapování osídlení katastru Ostrožské Lhoty. Přičemž tyto nálezy jen ve velmi malé míře doplňuje sbírkový fond Slováckého muzea, z části opět pocházející ze sběrů jednoho z nich (pana Jaromíra Páče).

Přehled osídlení je koncipován chronologicky a doplňuje jej abecední rejstřík tratí s vyznačenými nálezy, které z nich pocházejí (pokud na lokalitě výrazně převažuje nějaká kultura, je vyznačena tučně) tak, aby bylo možné zjistit nejen jak byla Ostrožská Lhota osídlena v tom kterém dějinném období, ale zároveň jaké nálezy pocházejí z té které trati. Součástí textu je také exkurz do problematiky zaniklé středověké vsi Smíchov, jejíž lokalizace je s ohledem na nové nálezy velmi aktuální.

1. Osídlení katastru Ostrožské Lhoty ve starším pravěku

Z období nejstarších dějin pravěku, z **období paleolitu** pochází z katastru obce doposud málo dokladů o pobytu člověka. Zlomky patinované štípané industrie, především přeražených a oboustranně retušovaných čepek byly objeveny v trati **Chylecké**. S největší pravděpodobností je můžeme přiřadit ke kultuře gravettienu (27000–25000 př. n. l.), který je v regionu Uherskohradištska zastoupen především nálezy z Jarošova, Boršic u Buchlovic, Spytihněvi a Ostrožské Nové Vsi (Valoch 1979, 30–34; Škrdla–Lukáš 2000, 23–24). Prozatím jsou z katastru obce známy pouze ojedinělé zlomky štípané industrie z tohoto období, které přímo nedokládají sídliště gravettských lovců, nicméně potvrzují skutečnost, že území dnešního katastru obce, ležící již dále od říční nivy Moravy, nebylo mladopaleolitickým lidem neznámé. Relativně husté osídlení středního Pomoraví v mladším paleolitu bylo nepochybně podloženo bohatstvím tehdejší lovné zvěře, jejíž pozůstatky jsou známy z katastru řady místních obcí, především Ostrožské Nové Vsi, Jarošova a Spytihněvi.

Podstatně lépe jsme na základě nálezů z katastru obce informováni o **období neolitu** (cca 5700–3500 př. n. l.). Nejpočetnější nálezy pocházejí z období tzv. kultury s lineární keramikou (Lnk), tj. kultury prvních zemědělců na našem území. Neolitické zemědělci si svá otevřená sídliště budovali na sprašových úrodných půdách na svazích sklánějících se k říčnímu toku. Z katastru obce jsou známy zlomky keramických nádob kultury s Lnk z více tratí, a to z **Brodských, Dílů u Antonínka, Chylecké**. I když nálezy pocházejí z povrchových sběrů, je možné je na základě charakteristické výzdoby rozdělit do několika hlavních stupňů této kultury.

Do I. stupně kultury s Lnk lze prokazatelně zařadit pouze zlomek okraje polokulovité tenkostěnné nádoby zdobený páskou vyplněnou vpichy z trati **Chylecké** (foto 1). Nález je o to zajímavější, že v prostoru Uherskohradištska se jedná o druhý prozatím známý kus s touto výzdobou (obdobný pochází z Veletin). Ostatní keramické střepy z kulovitých nádob lze zařadit do II. stupně Lnk. Charakteristickým výzdobným prvkem jsou jak obloukovité tak i lomené ryté linie (obr. 1:1, 3, 4, 6) přerušované tzv. „notovou výzdobou“, tj. důlky

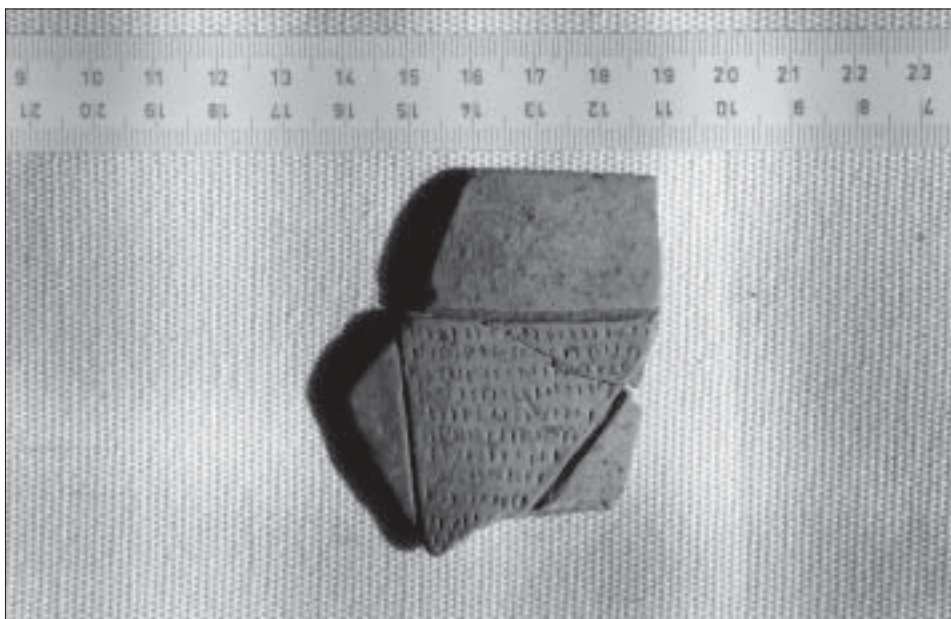

Foto 1. Zlomek okraje kultury s Lnk s výzdobou pásky vyplněné vpichy, trať Chylecké, foto M. Vaškovič.

Foto 2. Bronzové kování opasku, trať Chaloupky – Kerchov, foto L. Chvalkovský.

přibližně oválného nebo čokovitého tvaru. Další početné keramické nálezy kultury s Lnk pocházejí z tratě **Brodské**. Jen v depozitáři Slovákého muzea v Uherském Hradišti je, ze sběru pana Jaromíra Páče z roku 1960 na této trati, uloženo celkem 24 ks keramických

zlomků z hrubších nezdobených nádob. Kolekci nálezů kultury s Lnk z katastru obce nám doplňují i ojedinělé nálezy broušené kamenné industrie, především kopytovitých klínů s obloukovitým ostřím a lichoběžníkovitých sekerek zhotovených z amfibolové břidlice, z trati **Chylecké, Díly od Antonínka a Záčepůvčí**. Známý jsou taktéž nálezy štípané industrie, především ústěpů radiolaritu z **Kráčinek** a z **Podstolní**.

Z katastru obce jsou známy i dva zlomky keramiky zdobené tzv. železovským stylem. Jedná se o jeden zlomek z trati **Chylecké** (obr. 1:2), druhý pochází z trati **Brodské** (obr. 1:7). Tyto nálezy, reprezentující období středního neolitu, nám doplňují doposud známé lokality s nálezy železovské skupiny v oblasti jihovýchodní Moravy (doposud celkem 17). Dva kusy z Ostrožské Lhoty lze na základě výzdobného stylu a jeho provedení zařadit spíše do I. stupně železovské kultury. V obou případech je výzdoba provedena drobnějšími, spíše kratšími oválnými záseky, jaké známe např. z nálezů z Dolního Němčí (Vaškových 2002, obr. 4:5). Nejbližší nálezy keramiky železovské skupiny jsou doloženy z Ostrožské Nové Vsi, Kunovic, Dolního Němčí a z Veselí nad Moravou (op. cit., Mapa 1).

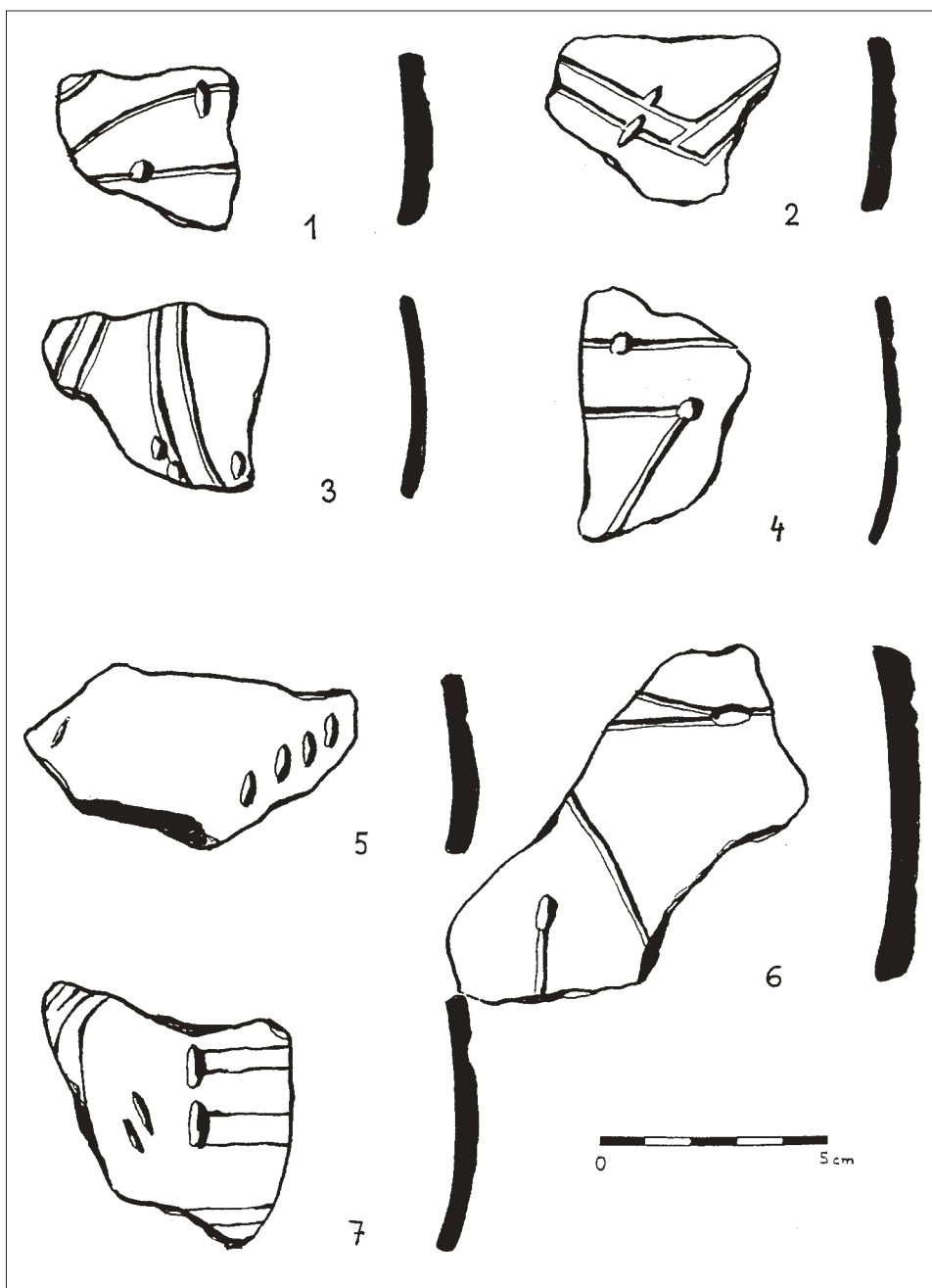
Období mladého neolitu (cca 4700–4000 let př. n. l.), reprezentované na Moravě kulturou s moravskou malovanou keramikou (MMK), představuje ve vývoji jihovýchodní Moravy prozatím velkou neznámou. Tato situace je dána i tím, že tato oblast patří vlastně již do periferie rozšíření kultury s MMK. Z katastru Ostrožské Lhoty jsou známy především nálezy zlomků keramiky s MMK z trati **Hradíštko, Podstolní a Záhoří**. Podle částečně dochovaných tvarů keramických střepeů a celkové úpravy keramiky je můžeme zařadit do II. stupně této kultury. V materiálu nejvíce převažují výdutě a jejich části, zastoupeny jsou i okraje, méně dna a zlomky uch. Nejbližší nálezy kultury s MMK máme doloženy z okolních katastrů především z Kunovic, Hluku a Dolního Němčí.

Pouze sporadicky máme z povrchových sběrů doloženo osídlení v pozdní době kamenné – eneolitu (cca 4000–2000 let př. n. l.). Kulturně blíže nezařaditelné keramické zlomky z tohoto období pocházejí ze sběrů z trati **Vrch Hájek a Záčepůvčí**. Eneolitických lokalit známe málo z celé oblasti středního Pomoraví, sídliště eneolitických kultur jsou známa spíše z Uherskobrodka (Uherský Brod, Havřice, Bánov, viz Pavelčík 1974).

2. Osídlení katastru Ostrožské Lhoty v mladším pravěku a v době protohistorické

Ze starší a střední doby bronzové nejsou prozatím ze sběrů známy žádné prokazatelné nálezy, které by doložily osídlení katastru Ostrožské Lhoty v době únětické, věteřovské či středodunajské mohylové kultury, ač je možné toto osídlení s jistou opatrností předpokládat. Ačkoli vlastní katastr Ostrožské Lhoty má již výrazněji modelovaný, kopcovitý ráz, nálezy z nedaleké Ostrožské Nové Vsi či z širší oblasti Uherskobrodka dokladují, že oblast jihovýchodního levobřeží Moravy byla osídlena i v těchto dějinných obdobích. Sídlní aktivity na katastru Ostrožské Lhoty v **období mladšího pravěku** lze poměrně spolehlivě datovat až do mladší a pozdní doby bronzové, tedy do období popelnicových polí, které je na katastru zastoupeno četnými stopami osídlení. Sporné pak zůstává kulturní zařazení střepeů, jejichž vypovídací hodnota neumožňuje preciznější definici než konstatování obecného: doba bronzová, či ještě obecnějšího: mladší pravěk. Alespoň u části z nich je možné předpokládat jejich kulturní přiřazení právě do období mladší a pozdní doby bronzové.

Běžné střepey užitkových nádob, bez výzdoby, obecně zařaditelné do mladšího pravěku či do doby bronzové našla na své zahradě paní Kadlčková z **Lánové ulice 504 – trať Brodské** (lokality č.1), vzhledem k tomu, že z téhož místa pocházejí i nálezy KPP – slezské fáze, není vyloučeno, že střepey by mohly souviset s mladšími údobími doby bronzové. Obecnější datování části střepeů do mladšího pravěku náleží i lokalitám **Díly u Antonínka, Kráčiny a Záhumní** (lokality č. 3, 9, 21), odkud opět pocházejí nálezy datovatelné patrně do KPP a podobná situace vyvstává i u polykulturního a na nálezy bohatého **Hradíškva** (lokality č. 5). Blíže nedatovatelné střepey mladšího pravěku jsou známy i z **Pátých honů** (lokality č. 12). K této skupině nálezů je třeba připočíst i několik hrubších střepeů z těl a den hrncovitých nádob z inventáře Slováckého muzea, které nenesou bližší traťové označení a které

Obr. 1 Výběr keramiky kultury s lineární keramikou a železovské skupiny z trati Chylecké (1-6) a Brodské (7). Kresba L. Štefánková.

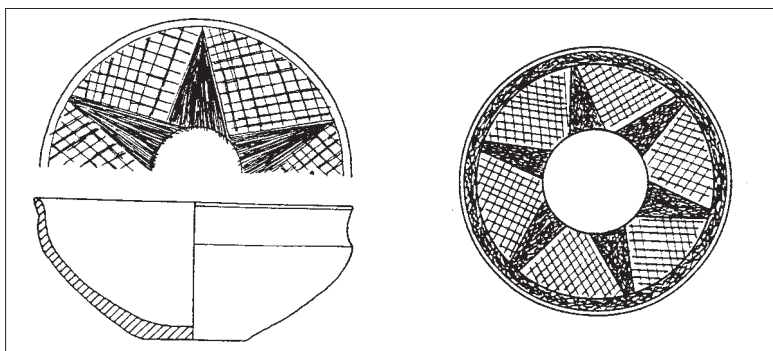

Obr. 2 Dva profilové střepy koflíků či mís KPP slezskoplatěnická fáze zdobené rytou, kolkovanou a v jednom případě uvnitř i vlešřovanou výzdobou a kónický, nezdobený přeslen. Ze sběrů pana Jaromíra Páče z Ostrožské Lhoty, lokalita Hradíštko. Kresba D. Menoušková

Ize rámcově přiřadit ke KPP (inv. č. SF 36 353–SF 36 362). Část z nich pochází také ze sběrů Jaromíra Páče z roku 1961.

Větší vypovídací hodnotu než předchozí skupina jen rámcově datovatelných střepů má poměrně velmi početná kolekce nálezů keramiky z **doby popelnicových polí**, která pochází z největšího počtu tratí (celkem dvanácti) rozmístěných po celém katastru obce a tento katastr zároveň přesahující (Nad tovaryšskou studánkou – lokalita č. 11). Lokality s nálezy KPP jsou koncentrovány jak na severu katastru – **Záhumní a areál JZD**, fakticky tvořící jeden celek (lokality č. 21 a 8), tak na jihozápadě: **Záhoří, Vrch Hájek a Hradíštko** (lokality č. 19, 17, 5), vytvářející také koncentrované osídlení v těsné blízkosti vedle sebe. Obdobná situace je i na jihovýchodě. Zde se jedná o lokality **Kráčiny, Díly u Antonínka**, patrně také **Páté hony a Nad tovaryšskou studánkou** (lokality č. 9, 3, 12 a 11). V intravilánu obce je pak KPP zastoupena nálezem z tratí **Brodské a Zahrady** (lokality č. 1 a 20) a na severovýchodě tratí **Chylecké** (lokalita č. 7). Nálezy KPP tvoří v převážné většině střepy, ojedinělý je nález přeslenu (z trati Hradíštko – viz obr. 2). Přičemž keramika je zastoupena jak běžnými, užitkovými tvary hrubých hrncovitých nádob (obr. 4), vně zdobených svislým prstováním, masivními střepy ze zásobnic i z rozměrných amfor, ale také tenkostěnnými umně upravenými střepy pocházejícími převážně z rytou výzdobou zdobených koflíků a mís slezské a platěnické fáze KPP (obr. 2). Široké a reprezentativní spektrum nálezů z tohoto období je dokladem hustého a patrně systematictějšího osídlení zájmového území, které provázely rovněž nálezy pecí².

Drobné střepy náležející dle výzdoby KPP – slezské fázi, našla na své zahradě již zmíněná paní Věra Kadlčková - **trať Brodské** (lokalita č. 1). Pocházejí však i z jiných tratí: **Vrch Hájek** (lokalita č. 17), odkud je opět zachycená jak hrubší užitková keramika zdobe-

Obr. 3 Analogickou vlešřovanou výzdobu ukazuje také miska s prohnutým hrdlem z Těšetic. Obdobný motiv je znám i z Rybníků. Převzato: Podborský, V. a kol., 1994: Pravěké dějiny Moravy, 340–341, obr. 222:14 a 223:3.

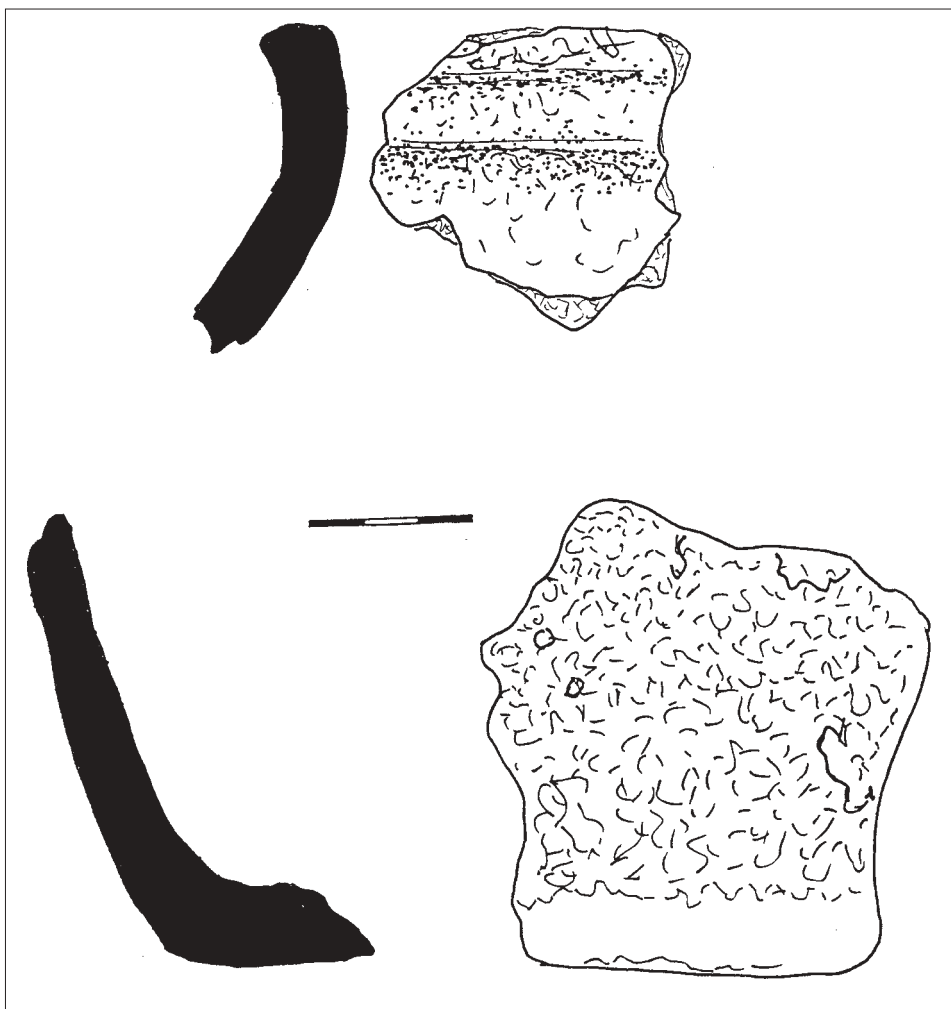
ná plastickou páskou, tak tenkostěnné a zdobené střepy slezskoplatěnického stupně KPP, a **Nad tovaryšskou studánkou** (lokalita č. 11), odkud známe několik tenkostěnných střepů ze šálků slezské fáze KPP, zdobených uvnitř tuhovanou výzdobou, vně rytím. Takovéto střepy jsou i z nálezů Jaromíra Páče z trati **Hradištko** (lokalita č. 5) (viz obr. 2). Velmi zajímavý je nález z trati **Zahrady** (lokalita č. 20), ze dvora pana Jaromíra Páče, který při kopání sklepa již v roce 1970 narazil v hloubce 170 cm na pozůstatky obytného či výrobního objektu (pec? pece?). Mimo nálezů asi čtyřech desítek keramických střepů totiž zachytil i kusy propálené mazanice s otisky proutěné konstrukce a také keramickou dyznu. Bohaté nálezy pocházejí i z výkopů na nedalekém pozemku pana Žajdlíka z roku 1978. Z prostoru asi 30 m vzdáleného od předchozího nálezu jsou známé popelovité vrstvy s drobnými úlomky nádob a zlomky opálených kústek provázených nálezem i drobné nášivky. Hrubší keramika obecně datovatelná ke komplexu popelnicových polí či nálezy z cedníků jsou známé ještě z tratí **Díly u Antonínka, Hradištko** (zde jsou zastoupeny především dna hrubých nádob a části hrdel), **Chylecké, Kráčiny** (zde je kromě hrubší keramiky zastoupen i šikmo kanelovaný střep z rozhraní hrdla a výdutí nádoby), **Záhoří** – především kolem kóty 201 a 216 (s nálezy masivních hrubých střepů i velmi rozměrných exemplářů zachycujících například hrdlo amfory) a **Záhumní** (lokality č. 3, 5, 7, 9, 19 a 21).

Další, poměrně ucelenou skupinu nálezů z katastru Ostrožské Lhoty tvoří střepy **laténského**, ještě spíše oppidálního **stáří**. Jsou dokladované poměrně zhusta, ačkoli intenzita osídlení patrně nedosahovala někdejší koncentrace z doby popelnicových polí a ani nálezy samy nijak zásadně nevybočují z běžně nacházených typů exemplářů. Osídlení z posledních 5–4. století před naším letopočtem je roztroušeno po celém katastru obce a dokládají jej nálezy přímo z intravilánu, z **ulice Školní**, z humna pana Ing. Miroslava Páče (lokalita č. 15), dále z tratí **Chylecké**, ze sběrů ze 70–80. let, z okolí kóty 231 (lokalita č. 7) na severovýchodní výspě katastru; jihovýchodně, v trati **Nad tovaryšskou studánkou**, kde jsou laténské nálezy zastoupeny patrně nejpočetněji (lokalita č. 11), tedy opět v údolí oné vodoteče, u níž severněji leží trať Chylecké. A na západě katastru, kde se nálezy koncentrují do dvou tratí: **Vrch Hájek** (část označená jako Lhotka) (lokalita 17), zde byly při regulaci potoka, tekoucího pod vlastním Vrchem Hájkem, získány střepy laténského stáří a zatím sporadický doklad **germánského osídlení** Ostrožské Lhoty, a **Záhoří** (lokalita č. 19). Z rozhraní katastru obce a katastru Blatnice, z polohy kolem sv. Antonínka pak pocházejí ze sběrů V. a J. Hrubých z roku 1943 také nálezy tří glazovaných střepů z okrajů nádob z doby římské, které jsou inventovány ve sbírce Slovákého muzea pod čísly SF 8 421 až SF 8 423. Přesná poloha nálezu není známá, ale dá se předpokládat, že nález byl učiněn v blízkosti poloh Díly pod kaplí či Díly u Antonínka (lokality č. 2 a 3).

3. Osídlení katastru Ostrožské Lhoty v raném středověku, středověku a novověku

Z hlediska našeho současného poznání se zdá, že od doby posledního osídlení, tedy někdy kolem či nedlouho po zlomu letopočtu, byl katastr Ostrožské Lhoty osídlen jen sporadicky, a to jak v době římské, tak také na počátku slovanské kolonizace. Fakticky nemáme starší než středohradištní doklad slovanského osídlení lokality, což je jistě zajímavé. Vystává tu otázka, zda jsou naše představy zkreslené pouze neinvazivním způsobem získávání informací, který dozajista nemůže poskytnout úplný a nezvratitelný přehled osídlení, anebo je naše současné poznání blízké pravdě a katastr Ostrožské Lhoty soustavně osídlen nebyl. Nálezy středohradištní keramiky nejsou nikterak hojné, přesto lze uvést alespoň trať **Páté hony** (lokalita č. 12), odkud pochází vlnicí zdobené střepy z výdutí hrncovitých nádob, blízkou polohu **Nad tovaryšskou studánkou** (lokalita č. 11), vše na jihovýchodním až katastr překračujícím okraji. Severozápadně od těchto lokalit je pak středohradištní nález znám i z polykulturní polohy **Hradištko** (lokalita č. 5, viz obr. 5).

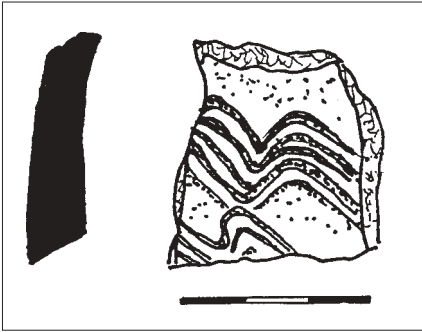
Poměrně značně hojně jsou nálezy středověkého a ještě spíše novověkého stáří, roztroušené po celém katastru obce. Z nich si naši pozornost bezesporu zaslouží střep loštického poháru z lokality **Hradištko** (č. 5).

Obr. 4 Dva silnostěnné střepy z běžné užitkové keramiky KPP slezskoplatěnická fáze. Střep z rozhraní hrdla a těla nádoby a povrchově zdrsňelý střep ze dna nádoby nalezl pan Jaromír Páč v Ostrožské Lhotě Hradištku. Kresba D. Menoušková.

Jemná, na kruhu vytáčená, kvalitně vypálená a často glazovaná keramika pozdního středověku až novověku je zastoupena fakticky na všech lokalitách a svědčí o intenzivním osídlení katastru během 15.–17. století, jak lze tuto keramiku rámcově datovat. Často ji zastupují ucha džbánů s jedním či s několikanásobným podélným prožlabením, vypálená redukčně či kvalitně oxidačně a v tom případě glazovaná, obdobně častými jsou dna či dutá držadla trojnožek či dna hrncovitých nádob, nesoucí stopy po vytáčení na rychle rotujícím kruhu, knoflíky pokliček anebo glazované a bohatě zdobené střepy z těl raně novověkých talířů. Takovéto nálezy pocházejí z tratí: **Díly pod kaplí, Druhé hony, Hradištko, Chylecké, Kráčiny, Nad tovaryšskou studánkou, Páté hony, První hony, Vrch Hájek, Záhoří** či **Záhumní** (lokality č. 2, 4, 5, 7, 9, 11, 12, 14, 17, 19 a 21).

Z trati **Chaloupky–Kerchov** (lokality č. 6), kde se rozkládalo středověké a novověké pohřebiště, pochází ojedinělý nález patrně novověkého bronzového kování, které nalezl v roce 1964 pan Cyril Krápek (viz NZ 336/95). Jedná se o bronzové štítkové, plechové

Obr. 5 Dvěma řadami několikanásobných vlnic zdobený středohradištní střepek z Ostrožské Lhoty z lokality Hradíštko, ze sběru pana Jaromíra Páče. Kresba D. Menoušková.

kování mužského opasku pozůstávající z 9 bohatě zdobených kusů (viz foto 2.). Kování inventované ve fondu Slováckého muzea pod čísly SF 35 039-SF 35 046 pozůstává ze tří nezdobených přibližně stejně velkých destiček obdélného tvaru, tří rytou (?) a vybíjenou (?) výzdobou zdobených obdélných částí a obdélné lité zápony, litého háčku a lyrovitě přezky. Zdobené části nesou velmi osobitou, ornamentálně stylizovanou vegetabilní výzdobu završenou maskovitými motivy lidského obličeje.

Důležitou součástí středověké i novověké keramické produkce byla výroba kamnářské keramiky, tedy **komorových kachlů** s reliéfně zdobenou ČVS, které sloužily k výstavbě otopného zařízení – kamen. Nevelké zlomky z ČVS převážně vegetabilně zdobených pozdně středověkých, renezančních a barokních kachlů pocházejí také ze tří lokalit přímo z katastru obce a to: z recentní polohy z humna pana Ing. Miroslava Páče z **ulice Školní** (lokality č. 15), kam se patrně dostaly z navážek z trati Kříb, z tratí **Chylecké** (renezanční vegetabilní motivy) a **Kříb** (tapetový renezanční kachel) (lokality č. 7 a 10).

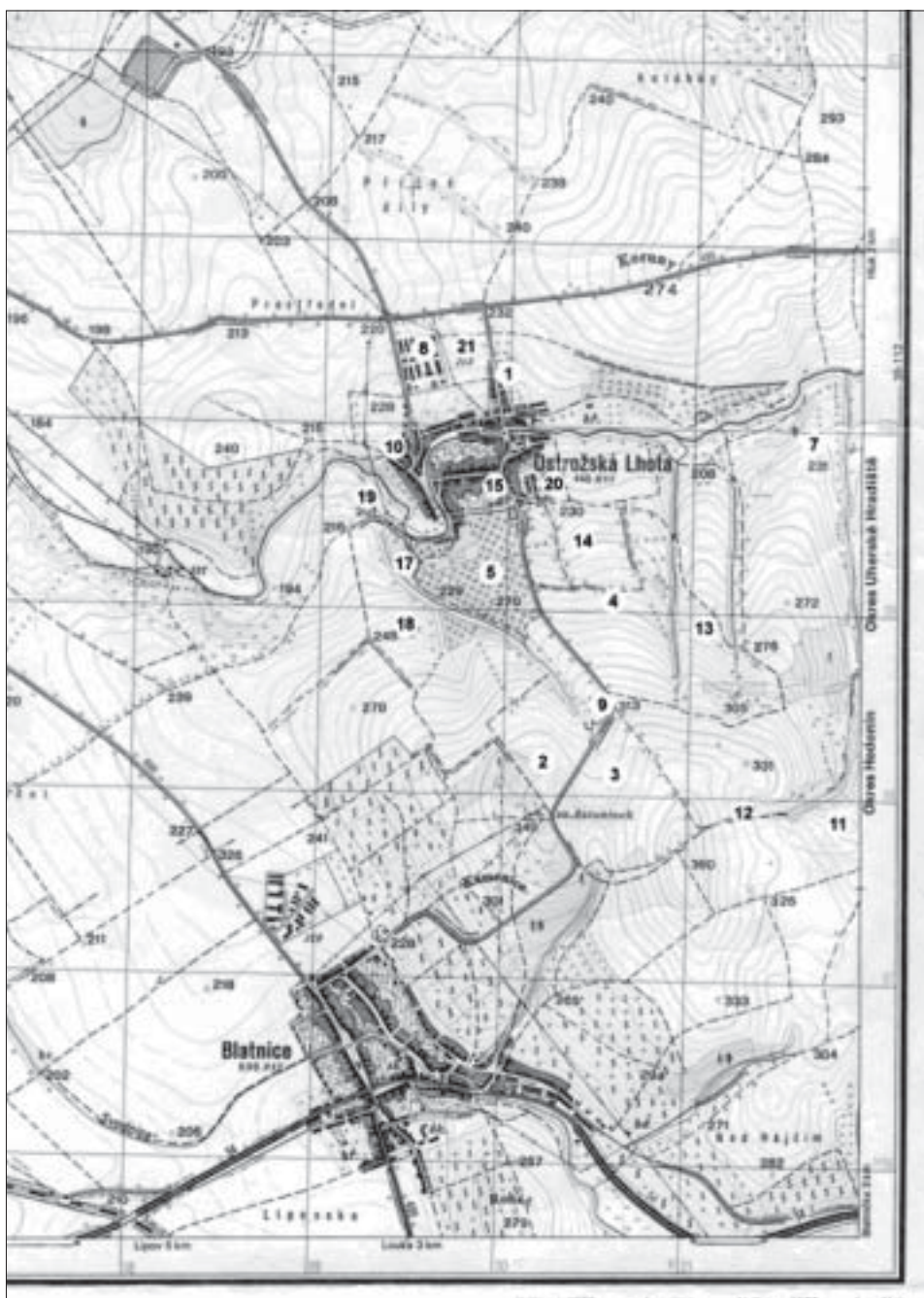
Exkurz

Zajímavou a doposud ne zcela uzavřenou kapitolu tvoří lokalizace zaniklé středověké vsi Smíchov (k tomu viz Nekuda 1961, 47), která je zmiňována k roku 1371 a její zánik bývá někdy spojován s rokem 1663 (1658) a s pleněním Tatarů. Lokalizovat se ji pokoušel již R. Snášil (1970, 342). Přesto však nepadá na její existenci, někuli lokalizaci a dobu trvání jednotný názor. Situaci ještě komplikuje fakt, že v místní tradici se zmiňují i další dvě údajně zaniklé obce Sezeme a Munkošť. Poslední terénní aktivity Jaromíra, Miroslava a Josefa Páčových a Josefa Vařila, starosty obce Blatnice však naznačují jistou souvislost s lokalitou nacházející se již na sousedním katastru obce **Blatnice** a to v trati „**U studní**“ (lokality 16). Tato polykulturní lokalita, osídlená již v době popelnicových polí, v době římské, středo i mladohradištní, byla četně osídlena i v 15. a 16. století a není tedy vyloučena možnost případné lokalizace Smíchova právě sem. A to s ohledem na četné tomu odpovídající nálezy i s ohledem k některým terénním reliktvům. Situace je však natolik komplikovaná, že neinvazivními metodami se existence a lokalizace Smíchova přes veškerou snahu patrně nedá jednoznačně potvrdit.

Zhodnocení

Z období nejstarších dějin pravěku, z období paleolitu, pochází z katastru obce doposud málo dokladů o pobytu člověka. Zlomky patinované štípané industrie, především přeražených a oboustranně retušovaných čepelek byly objeveny pouze ojediněle. S největší pravděpodobností je můžeme přiřadit ke kultuře gravettien (27000–25000 př. n. l.), který je v regionu Uherskohradištska zastoupen především nálezy z Jarošova, Boršic u Buchlovic, Spytihněvi a Ostrožské Nové Vsi (Valoch 1979, 30–34; Škrdla–Lukáš 2000, 23–24).

Podstatně lépe jsme na základě nálezů z katastru obce informováni o období neolitu (cca 5700–3500 př. n. l.). Nejpočetnější nálezy pocházejí z období tzv. kultury s lineárním

Obr. 6 Mapa katastru Ostrožské Lhoty s vyobrazením lokalit, výšek z mapy ZM 35-11-08, 1:25 000, zmenšeno.

keramikou (Lnk). Z katastru obce jsou známy zlomky keramických nádob kultury s Lnk z více tratí a i když nálezy pocházejí z povrchových sběrů, je možné je rozdělit do několika hlavních stupňů této kultury. Do I. stupně kultury s Lnk lze prokazatelně zařadit pouze zlomek okraje zdobený páskou vyplněnou vpichy. Zbylé keramické střepy z kulovitých nádob lze zařadit do II. stupně Lnk s charakteristickou tzv. „notovou výzdobou“. Z katastru obce jsou známy i dva zlomky keramiky zdobené tzv. železovským stylem, reprezentující období středního neolitu. Nejbližší nálezy keramiky železovské skupiny jsou doloženy z Ostrožské Nové Vsi, Kunovic, Dolního Němčí a z Veselí nad Moravou. Nepočtené jsou i doklady osídlení lidem kultury s moravskou malovanou keramikou. Prozatím se nepodařilo na katastru obce intenzivními povrchovými sběry doložit osídlení, které by bylo možné prokazatelně přiřadit eneolitickým kulturám (období cca 4000–2000 let př. n. l.), tj. kulturám pozdní doby kamenné, známe pouze ojedinelé nálezy zlomků keramiky charakteristické svým materiálem i zpracováním pro období eneolitu.

Za současného stavu poznání se nezdá být pravděpodobné, že by katastr Ostrožské Lhoty byl ve starší a střední době bronzové, tj. přibližně v době od 2000–1250 let př. n. l. intenzivně osídlen, respektive osídlen vůbec. Zcela přitom postrádáme nálezy charakteristické pro lid únětické, věteřovské a mohylových kultur, ačkoli pro osídlení lidem všech těchto kultur jsou z okolních nalezišť doklady. Ať už se jedná v prvním případě o nálezy z Ostrožské Nové Vsi, ve druhém z Bánova, v posledním z Uherského Brodu. Vzhledem k charakteru terénu na katastru Ostrožské Lhoty je možné předpokládat, že daná oblast ležela na hranici zájmových sfér hlavního proudu osídlení ve starší a střední době bronzové. Na druhé straně osídlení lidem těchto kultur nelze na daném území striktně vyloučit a je možné počítat s jejich případnými doklady. Sporadické a těžko datovatelné nálezy označené obecným doba bronzová či mladší pravěk nejsou přesvědčivým důkazem osídlení ve starší a střední době bronzové a spíše mohou souviset s velmi intenzivními kulturními projevy v období komplexu popelnicových polí, tj. v době 1250–750 let př. n. l. a také později, a to až do období 450 př. n. l.

Počtené doklady osídlení v době popelnicových polí, charakteristické pro daný region, potvrzují i nálezy z Ostrožské Lhoty. I zde je osídlení značně intenzivní, patrně dlouhodobé a rozmanité. Lze patrně počítat jak s nálezy sídlištního charakteru (pozůstatky chat, odpadní zařízení a snad i výrobní zařízení), tak i s nálezy pohřbů (?) tohoto lidu. Rozmanitost nálezů ostatně podporuje i skutečnost, že Ostrožská Lhota zaujímá polohu na rozhraní kulturních sfér jižního a severního komplexu popelnicových polí, tedy středodunajského a lužického kulturního okruhu, které po dobu několika staletí formovaly svěbytnou kulturu s odlišnými projevy. Je možné předpokládat, a potvrzují to i samotné nálezy, že zatímco v mladší době bronzové (stupně BD–HA₁) náležela vytčená lokalita spíše ke středodunajskému okruhu, pro pozdní dobu bronzovou (stupně HA₂–HB) máme z lokality doklady charakteristicky zdobené slezské keramiky (například šálků z lokality Hradištko, Nad tovaryšskou studánkou aj). Vliv lužického komplexu popelnicových polí patrně přetrval i v období halštatu, jak dokládají nálezy keramiky platěnické fáze. Obecně se v době popelnicových polí počítá s jistým populačním vzestupem, neboť lze pozorovat nárůst počtu sídlišť (Salaš 1993, 289), to ostatně potvrzují i nálezy z katastru Ostrožské Lhoty, která je v této době osídlena opravdu intenzivně.

Méně četné jsou již nálezy z vlastního protohistorického období, přičemž o koncentrovanějším můžeme zatím hovořit pouze o osídlení v době laténské. Podle obecně platného názoru se zatím zdá být pravděpodobné, že vlastní zájmová oblast, stejně tak jako celé Poolšaví, bylo Kelty kolonizováno až v průběhu doby laténské (Čížmář 1993, 388). Pro osídlení v mladších obdobích doby protohistorické máme prozatím jen velmi málo přesvědčivých dokladů a vyvstává tedy otázka, zda germánské kmeny či posuny v době stěhování národů, které jsou dokladovány z oblasti Uherskobrodská a Drslavic zanechaly nějaké stopy také na katastru Ostrožské Lhoty. Za současného stavu poznání není možné tuto otázku spolehlivě zodpovědět.

Také na počátku slovanské kolonizace se zdá být katastr Ostrožské Lhoty bez trvalejšího osídlení a stejně, jako na sklonku doby protohistorické, ani pro období 6.–8. století našeho letopočtu nemáme prozatím doklady soustavnějšího osídlení. Nečetné nálezy naopak máme z doby středohradištní (např. poloha Hradištko), které však také nevypovídají prozatím nic o charakteru osídlení. Velmi intenzivně je katastr osídlen v období středověku a novověku, což se projevuje rozmanitým sortimentem nálezů, obvyklým pro toto období. A jak dokládá nález loštického poháru, mohla být lokalita napojena i na nadregionální obchodní síť.

Přes jisté indicie zůstává úkolem pro další průzkum upřesnění a potvrzení či vyvrácení lokalizace ZSV Smíchov.

Přestože podkladem pro předcházející úvahy byly nálezy získané neinvazivní a do značné míry omezující cestou sběrů, je možné vytvořit na jejich základě relativně plastický a barvitý obrázek počátků osídlení Ostrožské Lhoty. Zároveň však nastolují řadu otázek, které zatím nejsme schopni uspokojivě zodpovědět. Příklad Ostrožské Lhoty je ovšem zajímavý i jako modelový pohled na osídlení oblasti Poolšaví. Katastr Ostrožské Lhoty vykazuje jistá specifika a to vzhledem k okrajové poloze, kterou zaujímá v rámci sídelních komor té které kultury. Složitost pohledu na tuto kontaktní, příhraniční polohu ještě komplikuje fakt, že daná oblast doposud nebyla podrobena důkladnému průzkumu, který by byl schopný seriózně zachytit předpokládané odlišnosti. To je však úkol, který jakkoli záslužná činnost neprofesionálních zájemců o archeologii, nemůže zdokumentovat. Přesto se sběry pánů Miroslava a Jaromíra Páče zasloužily o velmi cenný podklad pro vytvoření základního obrazu osídlení. Podrobnější odpovědi na řadu vyřčených i nevyřčených otázek však mohou poskytnout pouze invazivní metody archeologie.

Abecední rejstřík tratí:

Číslo na mapě	Trať	Osídlení (řazeno chronologicky)	Poznámka
1	Brodské	Lnk , k. železovská, doba bronzová, KPP –slezská fáze	
2	Díly pod kaplí	novověk	
3	Díly u Antonínka	neolit, eneolit, mladší pravěk, KPP	
4	Druhé hony	novověk	
5	Hradištko	MMK, mladší pravěk, KPP, středohradištní, středověk, novověk	materiál viz obr. 2, lokalita je též označovaná jako Hradisko či Hradiska
6	Chaloupky – Kerchov	středověk, novověk	původní hřbitov
7	Chylecké	gravettien , neolit , Lnk , k. železovská, MMK , KPP , latén , pozdní středověk	u kóty 231
8	JZD	KPP	
9	Kráčiny	neolit (?), mladší pravěk, doba bronzová, KPP, novověk	
10	Křib	vrcholný středověk–novověk	
11	Nad tovaryšskou studánkou	KPP–slezská fáze, latén , středohradištní, novověk	
12	Páté hony	eneolit, mladší pravěk, KPP, středohradištní, novověk	
13	Podstolní	paleolit (?), neolit, MMK, lengyel	

14	První hony	novověk	
15	Školní ulice	doba laténská, středověk, novověk	
16	U studní	KPP, d. římská, středo-mladohradištní, vrcholný středověk	katastr obce Blatnice, lokalita nazývaná též Podhájčí či lesík Hájek
17	Vrch Hájek	eneolit, KPP, latén, doba římská (?), novověk	
18	Záčepůvčí	Lnk, eneolit (?)	nálezy kamenných sekerek u kót 201 a 216
19	Záhoří	lengyel, KPP , latén novověk	
20	Zahrady	KPP	
21	Záhumní	mladší pravěk, KPP (?), novověk	

Poznámky:

- 1 Četné a cenné archeologické nálezy pocházejí především ze sběrů pana Jaromíra Páče, Ing. Miroslava Páče a Josefa Páče, s nimiž v poslední době spolupracuje Ing. Antonín Malůšek.
- 2 Pozůstatky z nich patrně zachytil pan Jaromír Páč v 60. letech 20. století při kopání kanalizace a jámy na močůvku u nového vepřína u tehdejšího JZD, když z výkopu získal na 4 desítky střepů KPP. Případné pece byly dobře patrné na profilu výkopu.

Použité zkratky:

AR	– Archeologické rozhledy
ČVS	– Čelní vyhřívací stěna
JZD	– Jednotné zemědělské družstvo – dnes zemědělské družstvo
KPP	– Komplex popelnicových polí
Lnk	– Kultura s lineární keramikou
MMK	– Kultura s moravskou malovanou keramikou
NZ	– Nálezová zpráva
ZSV	– Zaniklá středověká ves

Literatura a prameny:

- Č i ž m á ř, M., 1993: *Keltská okupace Moravy (doba laténská)*. In: Podborský, V. a kol., *Pravěké dějiny Moravy*, 380–423. Brno.
- N e k u d a, V., 1961: *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*. Brno .
- P a v e l č í k, J., 1974: *Eneolitická sídliště Uherský Brod-Kyčkov a Havříce-cihelna*. Studie AÚBII/5. Praha.
- S a l a š, M., 1993: *Kultura středodunajských popelnicových polí*. In: Podborský, V. a kol., *Pravěké dějiny Moravy*, 286–301. Brno.
- S n á š i l, R., 1970: *Průzkum zaniklých středověkých sídlišť na jihovýchodní Moravě v letech 1964-1968*. AR. 22, 339–344.
- Š k r d l a, P. – L u k á š, M., 2000: *Příspěvek k otázce geografické pozice lokalit pavlovienu na Moravě*. In: *Přehledy výzkumů* 41 (1999), Brno, 21–33.
- V a l o c h, K., 1979: *Paleolit středního Pomoraví*. In: *Studie Muzea Kroměřížska* 79, 22–35.
- V a š k o v ý c h, M., 2002: *Nálezy železovské skupiny na jihovýchodní Moravě*. In: *Přehledy výzkumů* 43 (2001), Brno, 31–49.

Nálezová zpráva 272/95 z fondu Slováckého muzea

Nálezová zpráva 336/95 z fondu Slováckého muzea

Mgr. Dana Menoušková (n. 1973), pracovnice archeologického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti se ve svém odborném zájmu zaměřuje na archeologické výzkumy v oblasti Uherskohradištska z období středověku.

Mgr. Miroslav Vaškovič (n. 1973), vedoucí archeologického oddělení Slovákého muzea se zabývá archeologickými výzkumy neolitu a záchrannými výzkumy na Uherskohradištsku.

Archeological Evidence of Settlement in the Ostrožská Lhota Cadaster

A b s t r a c t

The presented study maps out settlement of the Ostrožská Lhota cadaster based on collections of several amateur archeologists from this village. Most of the material was acquired by means of non-invasive methods, i.e. surface collection, by Mr. Jaromír Páč and Ing. Miroslav Páč.

From the oldest prehistorical period, the village cadaster yielded only fragments of patinated splintered tools, mostly spliced and two-sidedly retouched blades. With a high degree of probability, they can be tentatively classified as belonging to the gravettien culture (27000–25000 B.C.). Other finds belonging to this culture in the Uherské Hradiště region include sites Jarošov, Boršice u Buchlovic, Spytihněv and Ostrožská Nová Ves. (see Valoch 1979, 30–34; Škrdla–Lukáš 2000, 23–24).

The finds from the Neolith period (cca 5700–3500 B.C.) from the village cadaster offer a much more complete picture. The most numerous finds belong to the so-called linear pottery culture (Lnk). The Lnk pottery was found in several locations of the cadaster and in spite of the fact that the finds come only from surface collection, we can divide them into several main degrees of this culture. The first degree of Lnk culture is demonstrably represented only by a fragment of a rim, decorated with a stripe complemented with punctures. The remaining potsherds of spherical pots can be classified as belonging to the second degree of Lnk with characteristic “notation” decoration. There are two fragments decorated in the so-called Želiez style, coming from the middle Neolith. The closest finds of the Želiez pottery are from Ostrožská Nová Ves, Kunovice, Dolní Němčí and Veselí nad Moravou. The evidence for MMK culture (second degree) are also scarce and so far, no demonstrable material evidence of Eneolith (4000–2000 B.C.) settlement has been found, even though the surface collection activities have been very thorough.

The current state of evidence does not suggest that the Ostrožská Lhota cadaster was settled in Early and Middle Bronze Age (2000–1250 B.C.). Completely missing are finds of cultures of Únětice, Věteřov and burial mound cultures – even in spite of the fact that there is evidence of their settlements in vicinity (Ostrožská Nová Ves, Bánov, Uherský Brod). The sporadic and unidentified finds labeled as general Bronze Age or Late Prehistory are not convincing enough to prove settlements in the Early and Middle Bronze Age. Instead, they should be considered related to numerous and varied evidence of settlement in the urn field culture period (1250–750 B.C. as well as later, up to 450 B.C.). The variety of finds is related to the fact that Ostrožská Lhota is situated on the boundary between the cultural spheres of the Northern and Southern urn field complexes, i.e. Lusatian and Central Danubian cultures, both of which have developed peculiar cultures over the course of several centuries. It is possible to assume (and the evidence seems to point this way) that while the location belonged to the Central Danubian sphere of influence in the Late Bronze Age (BD-HA₁ degree), it found itself under the Lusatian influence later (HA₂-HB degrees). This assumption is supported by finds of characteristic Silesian decorations on the pottery (e.g. cups from locations Hradištko, Nad Tovaryšskou studánkou etc.). The influence of Lusatian urn field complex had probably lasted until the Halstadt period, as evidenced by the Platěnice phasis pottery finds.

The finds from the actual protohistorical period are less numerous. We can only speak of concentrated settlement in the Latén period. There is no convincing evidence for settlement in later protohistorical periods, even though the presence of Germanic tribes in nearby Drslavice and Uherský Brod region has been proved. Also in the beginning of Slavic colonization, the cadaster of Ostrožská Lhota seems to bear no permanent settlement. Some thin finds come from as late as the middle fort period

(e.g. location Hradištko). Since the Middle and Modern Ages, the cadaster has been densely populated.

One interesting issue that still remains is the exact location of reported extinct medieval village of Smíchov (see Nekuda 1961,47). The last finds from the adjacent cadaster of Blatnice (location "U Studní") hint that this polycultural location was densely populated in 15th and 16th centuries. We can theorize that Smíchov was located here.

The example of settlement within the cadaster of Ostrožská Lhota is also interesting as a model example of settlement in the Olšava river basin, which shows many specific features, stemming from the marginal position within the settlement chambers of individual cultures. The difficulty of this borderland region is furthermore complicated by the fact that the region has not been yet subjected to a thorough, general research, which only would be able to precisely describe the assumed differences.

The article is complemented with an alphabetical list of locations with the cultures documented within them.

Archäologische Belege für Besiedlung des Katastergebiets von Ostrožská Lhota

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel erfasst die Besiedlung des Katastergebiets von Ostrožská Lhota dank Sammlungen einiger Enthusiasten unter den Bewohnern von Ostrožská Lhota. Es handelt sich überwiegend um Funde, die durch inoffensive Methoden gewonnen wurden, vor allem durch die Sammeltätigkeit der Herren Jaromír Páč und Ing. Miroslav Páč. Aus dem Paläolithikum, dem ältesten Zeitraum der urzeitlichen Geschichte, stammen bloß Bruchstücke der patinierten Spaltindustrie – durchgeschlagene retuschierte Klingen. Höchstwahrscheinlich können sie zur Gravettien-Kultur (27000–25000 v. Chr.) gezählt werden, die in der Region Uherské Hradiště vor allem mit Funden aus Jarošov, Boršice u Buchlovic, Spytihněv und Ostrožská Nová Ves vertreten ist (Valoch 1979, 30–34; Škrdla–Lukáš 2000, 23–24).

Andere gefundene Gegenstände vermitteln wesentlich bessere Erkenntnisse, und zwar über das Neolithikum (5700–3500 v. Chr.). Die häufigsten Funde stammen aus der Zeit der Linearkeramikkultur. Auf dem Gemeindekataster sind Bruchstücke von linearkeramischen Gefäßen aus mehreren Fluren bekannt. Obwohl die Funde durch Oberflächensammlungen gewonnen wurden, kann man sie in einige Hauptstufen der obengenannten Kultur aufteilen. Der ersten Stufe der Linearkeramik gehört nachweislich ein Bruchteil mit einer Stichbandverzierung an. Sonstige keramische Scherben aus rundförmigen Gefäßen sind der zweiten Stufe der Linearkeramik mit der typischen „Notenkopfverzierung“ zuzuordnen. Aus dem Gemeindekataster stammen auch zwei keramische Bruchstücke, die durch Verzierungen der Želiezovce-Kultur gekennzeichnet sind und somit die Periode des mittleren Neolithikums repräsentieren. Die nächsten Funde der Želiezovce-Keramik sind in Ostrožská Nová Ves, Kunovice, Dolní Němčí, Veselí nad Moravou belegt. Bescheidene Belege gibt es für die Besiedlung durch das Volk mit der bemalten mährischen Keramik (II. Stufe). Trotz intensiven Oberflächensammlungen im Gemeindekataster ist es bis jetzt nicht gelungen, Besiedlung aus der Zeit der äneolithischen Kulturen (Periode etwa 4000–2000 Jahre v. Chr.) zu belegen.

Aus den bisherigen Erkenntnissen geht hervor, dass der Kataster der Gemeinde Ostrožská Lhota in der älteren und mittleren Bronzezeit (2000–1250 Jahre v. Chr.) vermutlich nicht besiedelt worden war. Was wir absolut vermeiden, sind irgendwelche für die Aunjetitzer-, Věteřov- (Wieterschau-) und Hügelgräberkultur charakteristische Funde, obwohl diese Kulturen in naheliegenden Lokalitäten (Ostrožská Nová Ves, Bánov und Uherský Brod) belegt sind. Sporadische und schwer datierbare Funde mit allgemeiner Bezeichnung Bronzezeit oder jüngere Urzeit sind keine überzeugenden Beweise für Besiedlung in der älteren und mittleren Bronzezeit; eher können sie mit verschiedenen und zahlreichen Belegen für Besiedlung in der Zeit der Urnenfelderkultur (1250–750 Jahre v. Chr.) oder auch später bis zu 450 v. Chr. zusammenhängen. Die Vielfalt der Funde ist übrigens auch durch die Tatsache zu erklären, dass Ostrožská Lhota an der Grenze zwischen dem südlichen und nördlichen Umkreis innerhalb der Urnenfelderkultur, d. h. zwischen Mitteldonauländischer und Lausitzer Kul-

tur gelegen ist, wobei diese Kulturen jahrhundertlang eine einzigartige Kulturform mit vielfältigen Äußerungen mitgestalteten. Man kann vermuten – die Funde selbst bestätigen das –, dass in der jüngeren Bronzezeit (Stufen BD–HA₁) die genannte Lokalität eher zum mitteldonauländischen Umkreis gehörte, während die spätere Bronzezeit (Stufen HA₂–HB) charakteristisch verzierte Funde der Schlesischen Keramik (z. B. Tassen aus der Lokalität Hradířtko, Nad tovaryřskou studánkou u. a.) bezeugen. Der Einfluss des Komplexes der Lausitzer Kultur der Urnenfelder scheint auch die Periode der Hallstattkultur überdauert zu haben, wie die Keramikfunde der Platěnicer-Phase belegen.

Seltener sind die Funde aus der eigenen protohistorischen Zeit, wobei eine konzentriertere Besiedlung nur in der Latěnezeit in Betracht gezogen werden kann. Für Besiedlung in jüngeren protohistorischen Perioden haben wir bis jetzt wenige überzeugende Belege, obwohl im Nachbargebiet von Uherský Brod und Drslavice Bewegungen der germanischen Stämme zu belegen sind. Ebenfalls am Anfang der slawischen Kolonisierung war das Katastergebiet von Ostrořská Lhota anscheinend nicht dauernd besiedelt. Seltene Funde gibt es erst aus der mittleren Burgwallzeit (beispielsweise die Lage Hradířtko). Sehr intensiv wurde der Kataster im Mittelalter und in der Neuzeit besiedelt.

Ein interessantes und bis jetzt noch nicht abgeschlossenes Kapitel stellt die Lokalisierung der vermutlichen untergangenen mittelalterlichen Gemeinde Smíchov dar (dazu siehe Nekuda 1961, 47). Die letzten, im Nachbarkataster Blatnice in der Flur „U studní“ entdeckten Funde deuten an, dass diese polykulturelle Lokalität auch im 15. und 16. Jahrhundert dicht besiedelt war. Somit ist eine eventuelle Lokalisierung von Smíchov gerade in dieser Lage nicht ausgeschlossen.

Das Beispiel der Besiedlung von Ostrořská Lhota ist interessant als Modellauffassung der Besiedlung des Olřava-Gebiets, die in verschiedenen urzeitlichen Perioden hinsichtlich der Lage an der Grenze verschiedener Kulturen beträchtliche Spezifika aufwies. Die komplizierte Erfassung der Grenzlage ist auch noch durch die Tatsache erschwert, dass im betreffenden Gebiet bis heute noch keine gründliche Untersuchung durchgeführt wurde, die imstande wäre, vermutliche Unterschiede fundiert zu erfassen.

Den Bericht begleitet eine alphabetische Tabellenübersicht von Fluren und hiesigen Kulturen.